

IN:

'Homologie', jrg. 4, 1982, nr. 1 (lentenummer), p. 14 - 15.

[Bespreking van: 'Fallus en Foetus; een studie naar het verband tussen homo-haat en abortushetze', geschreven door Jodien van Ark, Jeannette van Beuzekom, Nel van den Haak, Johanna Hooysma, Ries Maaswinkel en Herman Meijer. De brochure is uitgegeven door NCSV Christenen voor het Socialisme, Woudenbergseweg 54, 3707 HX Zeist.]

3500 jaar EO

Een boekje over 'Baälisme'

André Hielkema

Kortgeleden verscheen de brochure 'Fallus en Foetus; een studie naar het verband tussen homohaar en abortushetze'. Het collectief - zes leden van de beweging Christenen voor het Socialisme -, dat dit boekje publiceert, heeft hierin aangetoond dat de homo- en de abortus-aversie bij christelijke fundamentalisten, zoals Anita Bryant, aanhangers van de EO en Youth for Christ, aan elkaar verwant zijn. Door dat verband zichtbaar te maken en te benoemen, namelijk als 'Baälisme', willen de vier schrijfsters en twee schrijvers het startsein geven voor een grote campagne tegen de 'reactionaire' christelijke organisaties, die Nederland kent. Vrouwen, die voor de legalisering van abortus zijn, en homoseksuelen, die schoon genoeg hebben van de evangelische beledigingen aan hun adres, kunnen op basis van het concept 'Baälisme' in deze campagne, die hun 'vroljke bevrijding' moet dienen, samenwerken.

'Fallus en Foetus' is een ingewikkeld en tamelijk vaag boekje. Het is niet waarschijnlijk, dat mensen erdoor bewogen worden om actie te gaan voeren tegen Meindert Leerling en consorten. Desondanks kan 'Fallus en Foetus' een waardevolle brochure genoemd worden, omdat de auteurs er zinnige ideologiekritiek in trachten te leveren op het smoezelige EO-denken, waar eigenlijk niemand zijn of haar woorden meer aan vies wil maken. Eén van de redenen, waarom het boekje niet tot actievoeren zal inspireren, is de historische omweg die gemaakt wordt, maar die toch van essentieel belang is voor het betoog. De lezer wordt namelijk meegevoerd naar Ugarit.

Deze stad was eens gelegen aan de Middellandse Zee tegenover de oostelijke punt van Cyprus in het noord-westen van het huidige Syrië. De nederzetting was al millennia eerder gevestigd, toen na 2000 v. Chr. de ontwikkeling van de kleine (30 ha.), maar betrekkelijk zelfstandige stadstaat een hoge vlucht nam. Ugarit kreeg als centrum van handel en nijverheid in een agrarisch gebied in die tijd een belangrijke staatkundige, culturele en religieuze functie. Aangezien de stad tussen het

Egyptische en het Hittitische (Rijk der Hittieten: oostelijk deel van Klein-Azië, hoogste bloei 1450 - 1200 v. Chr.) machtsbereik in lag, kon een betrekkelijke onafhankelijkheid gehandhaafd worden., Ugarit ging echter ten onder, toen rond 1200 v. Chr. de zogenaamde 'volken van de zee', wier herkomst niet precies is vastgesteld, als mediterrane Vikingen het Midden-Oosten afstroopten. De stad werd in een ruïne veranderd, waar archeologen sinds 1929 hun handen aan vol hebben. De vondsten, die er gedaan zijn, hebben inmiddels zo'n grote omvang en betekenis gekregen, dat de Ugaritologie zich heeft ontwikkeld tot een afzonderlijk vakgebied. De auteurs van 'Fallus en Foetus' is het in eerste instantie te doen om één van die archeologische vondsten. Het gaat hen om een aantal teksten, die betrekking hebben op de Baälcultus, zoals die in het tweede millennium v. Chr. in het Midden-Oosten bestond. Baäl werd in Ugarit maar ook in andere plaatsen aanbeden en er is sprake van meerdere Baälculten. Zo worden in de brochure ook de Baäl van Tyrus, de Baäl van Libanon, de Baäl van de berg Hermon en de Baäl van de berg Peor genoemd. Er bestond behoefte aan diverse Baälim (meervoud van Baäl), omdat de heidense goden niet als alomtegenwoordig beschouwd werden, maar slechts daar konden optreden, waar zij of hun dienaren aanwezig waren. De Baälim hadden alleen invloed en gezag in het gebied, waar zij geacht werden te wonen.

Baäl-cultus

De Ugaritische teksten, daterend uit de dertiende eeuw v. Chr., gaan over Baäl Hadd (of Hadad of Addu). Er kan uit worden opgemaakt, hoe juist Baäl in die dagen tot de voornaamste godheid is geworden in het Midden-Oosten. Hij is dat namelijk niet van aanvang af geweest. Voordien was er een tijd, waarin niet goden, maar godinnen de hoogste religieuze eer ten deel viel. Deze godinnen, zo blijkt uit 'Fallus en Foetus', symboliseerden de vrouw als middelpunt van het bestaan, als het oerbeginsel. In de agrarische samenleving van duizenden jaren geleden was het de vrouw, die de vruchtbaarheid beheerste; de fallus was niet meer dan een attribuut voor die vruchtbaarheid. In het Sumerische Rijk dat men zich voor moet stellen in Zuid-Mesopotamië tussen 3200 en 2000 v.Chr., werd bijvoorbeeld de godin van de vruchtbaarheid Inanna vereerd, wier tempel die van de belangrijkste mannelijke god Anu in monumentaliteit verre overtrof.

Dat de godheid die voor vruchtbaarheid moest zorgen, tevens de eerste onder de goden was, zal wel verband houden met het feit, dat landbouw in de Oudheid overall de basis van de economie vormde. Omdat we weet hebben van (oudere) religies, waarin godinnen de vruchtbaarheid beheersten, wekt het bevreemding, dat we in de Baäl-cultus een mannelijke godheid als eerste onder de goden en als god van de vruchtbaarheid en van de regen zien fungeren. Baäl heeft dan blijkbaar het vrouwelijke levensprincipe verdrongen; de fallus wordt niet meer beschouwd als slechts een attribuut, dienstbaar aan de vrouwelijke vruchtbaarheid, maar als iets, dat op zichzelf aanbedding verdient.

Verwekker

In de Ugaritische teksten wordt beschreven, hoe Baäl is opgeklommen tot god van de vruchtbaarheid en principaal der goden. In de mythe worden Asjera, de moeder-godin, en Anat, de zuster en minnares van Baäl, als het ware uitgerangeerd

als godinnen van de vruchtbaarheid. Het onderwerp van het verhaal is Baäls streven naar aanzien en macht. Hij wordt hierbij geholpen door Anat, die aanvankelijk zijn gelijke is. Om zijn plan om in een eigen gebied een eigen paleis te bouwen te realiseren moet Baäl eerst de zeegod Jam doden. Jam is een van de zonen van Asjera en verliest de strijd. De andere zoon van Asjera is ongetrouwd en te klein van stuk, waardoor deze überhaupt niet in aanmerking komt voor de godentron. De dood van Jam maakt dus een einde aan de invloed van Asjera. Om alleenheerser te worden moet Baäl echter ook nog Mot, de heer van de dood en van de onderwereld overwinnen. Deze doodsgod deelt namelijk mee in het koningschap, omdat hij heerst in het droge seizoen, wanneer Baäl niet in staat is om vruchtbaarheid te schenken, om het te laten regenen. Met de hulp van Anat lukt het Baäl uiteindelijk om ook zijn laatste opponent te verslaan. Op dat moment is ook Anat een ondergeschikte geworden van haar broer en minnaar. Hoewel aanvankelijk even sterk als Baäl, stelt ze haar kracht niet in dienst van haar eigen belang, maar helpt ze Baäl om de door hém begeerde positie in te nemen. De vruchtbaarheidsgodinnen Asjera en Anat worden voorbijgestreefd door Baäl die de nieuwe oppergod wordt en de macht krijgt om vruchtbaarheid aan de aarde te 'verlenen' door het te laten regenen. Het is voortaan Baäl die de potentie heeft om als indirecte verwekker van het gewas op te treden.

Anita Bryant

De historische omweg is nu afgelegd. De auteurs van 'Fallus en Foetus' vervolgen hun betoog door aan de hand van de Baäl-mythe na te gaan, of er een verband bestaat tussen het anti-abortus- en het anti-homo-standpunt, dat tal van christelijke fundamentalistische organisaties erop nahouden. Voor zover het om abortus gaat, heeft men een aantal uitspraken van EO-aanhangers onder de loep genomen en inzake homoseksualiteit hebben de auteurs een interview met Anita Bryant in 'Playboy' geanalyseerd. Bryant is overigens inmiddels van gedachten veranderd, maar dat doet niet af aan de analyse.

'Abortus-is-moord' heet het bij de EO, en het leven, dat begint op het moment, dat de eicel bevrucht wordt, is heilig. Leven heeft namelijk te maken met God, omdat juist tijdens de bevruchting - maar dan ook uitsluitend bij die gelegenheid - de mens deelgenoot wordt in Zijn scheppingskracht. Ten behoeve van het behoud van het menselijk geslacht heeft God de mens tot medeschepper gemaakt, maar door abortus wordt deze goddelijke eigenschap van de mens volledig ontmanteld. Het van God gegeven, maar door de mens als Zijn plaatsvervanger geschapen, leven wordt middels abortus vernietigd. God die Zijn scheppingskracht delegeert en er de mens in mee laat delen, doet dus hetzelfde als Baäl - in het Oude Testament de concurrent bij uitstek van de God van Israël - die zijn vruchtbaarheid 'toepast' door het te laten regenen, opdat de aarde in staat zal zijn gewassen voort te brengen. Omdat het leven met God te maken heeft, is het uniek. Alleen bij de bevruchting is de mens schepper als God. Er mag daarom geen enkel potentieel individu verloren gaan. Wat telt, is niet hoé het leven geleefd wordt en of het bestaan van een individu toekomst heeft, maar alleen het kwantitatieve aspect, de vermeerderbaarheid van het leven. De rol die vrouwelijke EO-leden spelen, komt blijkens hun uitspraken overeen met die van Anat in de Baäl-mythe. Terwijl de mannen zich sterk maken tegen abortus

als zodanig, voeren zij daarnaast aan, dat geslachtsgemeenschap niet mag plaatsvinden op basis van louter lichamelijke aantrekkingskracht, maar dat er liefde bij hoort. Binnen het gezin willen de vrouwen hun echtgenoten zo goed mogelijk bijstaan en in immateriële zin aanvullen. Op die manier hielp Anat uit liefde Baäl op de troon.

Uit het relaas van Anita Bryant over de kruistocht, die zij enkele jaan geleden tegen homoseksualiteit ondernam, blijkt nog duidelijker, hoe 'Baälistisch' christelijke fundamentalisten wel niet denken. Bryant ageerde tegen homoseksualiteit, óók omdat het geen 'natuurlijke' gerichtheid zou zijn, maar vooral ter bescherming van het gezin. Homoseksuelen zouden het gezin als kweekplaats van het leven bedreigen, omdat ze hun zaad verspillen (potten zijn voor Bryant niet interessant). Het is die zaadverspilling, die homoseksualiteit tot een gruwel in Gods ogen maakt. Anti-konceptie en niet op de voortplanting gerichte seks tussen man en vrouw wegen in dit opzicht volgens Bryant veel minder zwaar, omdat hierbij de produktie van het leven niet per se uitgesloten is. Uit een homoseksuele verhouding zullen daarentegen nooit kinderen voortkomen. Het gezin is heilig, omdat het door God is gewild en tegelijk, omdat binnen het gezin leven wordt geproduceerd. Het kwantitatieve aspect van het leven, de vermeerderbaarheid, staat ook bij Bryant voorop.

Binnen het verband van man, vrouw en kinderen funktioneert de man als de door God gedelegeerde schenker van het leven en de vrouw als ontvangster. Zo God Baäl genoemd kan worden, dan is de man als 'kleine' schepper, als Gods gedelegeerde, een 'kleine' Baäl. In haar gezin onderwierp Anita Bryant zich inderdaad aan haar man, zoals ze zich aan God onderwierp (háár woorden). "God' treedt op als Oppergarant van het leven, als het inbegrip van alle aardse levensverwekkers. Hij is de garant van de heerschappij van de man over de vrouw. Alleen een vrouw die een liefhebbende vrouw en moeder probeert te zijn, kan deel krijgen aan de voortgang van het 'leven'." ('Fallus en Foetus', p. 64)

Uitwisselbaarheid

Homohaat en anti-abortus-fanatisme bij christelijke fundamentalisten zijn dus beide uitingen van één en dezelfde omgang met het seksuele. Het gaat in beide gevallen om de verdediging van het 'Baälisme' dat de auteurs van 'Fallus en Foetus' omschrijven als de aanbedding van de vruchtbaarheid onder mannelijke dominantie. God heeft de mens deelgenoot gemaakt in Zijn scheppingskracht: de man is Zijn aktieve vertegenwoordiger bij de geslachtsdaad, de vrouw de passieve. Samen moeten zij deze van God gegeven mogelijkheid om te creëren eer aan doen, maar homoseksualiteit en de legalisering van abortus bedreigen de eredienst.

De homo- en de abortus-aversie in EO-kringen zijn dus aan elkaar verwant. Daarnaast blijkt, dat in het 'Baälistische' vertoog begrippen als 'Natuur', 'Schepper', 'Heerser', 'Regengod' en 'Baäl' onderling uitwisselbaar zijn. Met het oog op de campagne, die de Evangelische Alliantie voert tegen het 'Voorontwerp van een Wet gelijke behandeling', opgesteld door CRM tegen het maken van onderscheid tussen mensen wegens geslacht, homoseksualiteit en vorm van samenleven, stemt deze onderlinge verwisselbaarheid van de begrippen tot nadenken. De Evangelische Alliantie beweert, dat wanneer de wet van kracht wordt, 'dynamiet onder de eigen (christelijke) identiteit' is gelegd. Door hen te verbieden om bijvoorbeeld

homoseksuelen uit christelijke instellingen en organisaties (o.a. scholen) te weren, wordt het christenen onmogelijk gemaakt er eigen opvattingen van zedelijkheid op na te houden. De vrijheid van godsdienst zou zelfs bedreigd worden.

Het gaat de Evangelische Alliantie om een christelijke identiteit, waar gestalte aan kan worden gegeven door een christelijke moraal uit te dragen. Nu is het zo, dat een moraal - welke dan ook - gelegitimeerd dient te worden, omdat er het maatschappelijk handelen van het individu, dat deze moraal wil hanteren, in is vastgelegd. Een christelijke moraal wordt in laatste instantie altijd gerechtvaardigd door het geloof in wat geschreven staat in het boek der boeken. Toch hanteren niet alle christenen dezelfde moraal. De bijbel moet geïnterpreteerd worden en die interpretatie resulteert niet in eenzelfde set van praktische normen voor alle christenen. In EO-kringen interpreteert men de bijbel volgens een 'Baälistisch' model.

Anders gezegd: het is niet per se noodzakelijk om de moraal, waarvoor de Evangelische Alliantie ruimte opeist, te legitimeren door naar de bijbel te verwijzen; een verwijzing naar de teksten uit het oude Ugarit voldoet ook, wanneer het gaat om de rechtvaardiging van een dergelijke moraal, die vrouwen, homoseksuelen en ongehuwd samenwonenden discrimineert. Of de Evangelische Alliantie bestaansrecht mag opeisen voor zo'n 'eigen' moraal valt om velerlei ernstig te nemen redenen te betwijfelen. Aan die reeks van tegenargumenten kan er met de brochure 'Fallus en Foetus' in de hand weer één toegevoegd worden: de god van de Evangelische Alliantie is niemand anders dan Baäl, die nu na 3500 jaar het christendom alsnog in diskrediet wil brengen.